

Hebben alleen schokkende gebeurtenissen het goede tot ontwikkeling gebracht?

Immers neen.

Laat ons dan waardeeren wat de Synode bracht.

Zij, die de beraadslagingen geheel of — zooals ik — gedeeltelijk hebben bijgewoond, weten, dat er ten aanzien van de meeste onderwerpen een streven was om door beleid elkander nader te komen, om door overleg elkanders opvattingen te leeren verstaan.

Wel stemt het tot teleurstelling, dat deze beide factoren bij het formulier ter bevestiging van diakenen ontbraken. Maar — en daarin komt nu juist weer het goede der Arnhemse Synode uit — geen besluit werd genomen, dat den weg voor de toekomst versperde. Hetgeen nu is geschied moge voor het oogenblik leed doen, het algemeen verloop der Synode geeft goede hoop ook ten aanzien van het Formulier ter bevestiging van diakenen. Geleidelijk breekt de opvatting zich baan, dat er vernieuwing moet komen.

De Synode heeft niets veroordeeld, alleen nam zij in negatieve zin een besluit. Dit geeft recht het „niet“ te verstaan als „nu niet“ of „nog niet“ en biedt de diaconie hoop voor de volgende Synode. We leven snel — het wordt zoo vaak als griet tegen onze dagen aangevoerd. Te Arnhem werd de snelheid getemperd, de pas werd ingehouden, voor stilstand bleven we toch bewaard. Dit stemt tot dankbaarheid.

LITERATUUR EN KUNST

Hélène Swarth, „Avonddauw“.

II.

In het vorige artikel ben ik de bespreking van den bundel „Avonddauw“ begonnen, met aan de hand van verwijzingen en citaten aan te toonen, hoe daarin tot uiting komt een groeien naar een andere levensovertuiging, dan die tot nu toe de dichteres Hélène Swarth kenmerkte, maar dat dit ontwikkelingsproces nog niet tot volgroeiing is gekomen. Er is nog allerlei voorstelling en gevoelen, dat uit vroegere levensoriëntatie voortvloeit, er is nog veel, dat een niet zuiver begripen verraadt en dat door loutering zal moeten wegvallen, wil het kiemende geloof in zijn echten glans stralen.

Aan den anderen kant echter — aan 't slot van het artikel heb ik er den nadruk op gelegd — is er toch in dezen bundel een duidelijk getuigenis, omdat er overal glimpen zijn van levenslicht, omdat telkens weer treffen klanken van het christelijk levenslied en omdat het klare bewijs gevonden wordt, dat hier zich uit het oprecht zoeken naar levensvrede van een ziel, die zich hoe langer hoe meer tot Christus wendt.

Dat aan te toonen is het doel van dit tweede artikel, waarmee dan tegelijkertijd bewezen kan worden, dat „Avonddauw“ een bundel is van tot dankbaarheid stemmende beteekenis.

...

Allereerst dan moge ik er op wijzen, dat er overal glimpen zijn van glorend levenslicht. Zoo is er het mooie vers „Rotsklip“, waarin de dichteres zegt, dat ze, gedreven door een sterk verlangen „uit het

dal van rouw“ opklom om de liefde Gods te ontmoeten. De tocht was moeilijk, 't pad was steil en „in de afgrond dreigde dond'rend golfgeklot“, doch allesoverheerschend was het verlangen: „maar stijgen zal ik, tot ik God aanschouw“ en het eind was de vervulling, toen ze „aan Gods voeten bevend nederzank“. In symbolischen vorm legt hier de dichteres getuigenis af van een Godsverlangen, dat sterker is dan alle belemmering.

Elders vinden we het zich troosten in de verzekerdheid, dat straks de ziel, bevrijd van alle donkerheden, boven het „aardegraf“ uitstijgen zal tot daar „waar klemmt geen angst, waar klemmt geen lijden meer“. De dichteres spreekt daarvan in het vers „Aardbruine blaaden“ en nog eens weer in „Meinacht“, waar ze vertelt, hoe „een zachte stem“ het haar toefluisterde, bij de herinnering, dat weldra het aardeleven voor haar voorbij zou zijn en het versleten kleed van haar zou afvallen.

Een duidelijk getuigenis is ook het vers „Stemmen“, een van die gedichten in dialoog-vorm, die voor dezen bundel karakteristiek zijn en waarin de strijd van het eigen hart gestalte krijgt.

— „Wil God alleen uw late liedjes geven!

Laat af van 't wrokkend smarten-overpeinzen!
God eischt uw hart.“...

zoo spreekt een stem, doch zij antwoordt:

— „hoe zou het liefde veinzen,
Geslagen slaaf, die moet voor Almacht beven?“

Bemoedigend zegt dan de stem:

— „In morgenrood, waar grijze neevlen
deinzen,
Dra zult ge ontwaren, boven de aard verheven,
Den waren zin van 'tonbegrepen leven.
Dra wijkt de droom, waar donkre wanen
grijzen.“

Maar zij weer:

— „Hoe minde ik God, die eischt de kracht
der heiden
Van 't brooze hart, zoo broos door Hem
geschapen?“

met andere woorden: welke verdiensten kan ik mij toerekenen, dat zulk een belofte over mij in vervulling zou gaan?

Doch dan wijst de stem alle gedachten aan eigen verdienstelijkheid af met het woord:

— „Hij zond Zijn Zoon, uw zonden kwijt te
schelden.“

En dan, begrijpend, geeft zich de twijfelende vraagster over in de opwellende bede:

O teedre Heiland, weidend zacht Uw schapen,
Roep 't arme lam, verdoold in dorre velden!
Erbarm u! laat mij in Uw mantel slapen!

Glimpen nog slechts van glorend levenslicht, maar die toch oplichten de donkerheid van het pessimisme, dat de ziel der dichteres haar leven lang heeft versomberd.

In de tweede plaats treffen in dezen bundel overal de klanken van het christelijk levenslied.

Zoo is er het vers „Adoratie“, een bezingen van den Christus als vredebrenger; in „In Vaders hoede“ een, zij het met een vraag van verwondering, belijden, dat alle verstandelijk overwegen moet verdwijnen, dat de handen, die in gebed tot God worden opgeheven, van „aardestof“ gereinigd moeten zijn. Telkens is er het motief van den Goeden Herder, die het verdoolde lam zoekt en in zijn armen koestert („Arm Lam“, „Herfst“, „Mijn Herder“). Op meer dan één plaats wordt getuigenis gegeven van de liefde, in Christus als den zonde-verzoener beloofd, zooals het wordt gezegd in het vers „Adoratie“:

... Zijn liefde wil ik wijden

De laatste liefde van 't gewond verworpen hart,
Wijl Hij wilde elken mensch van zonde en
dood bevrijden,

En tot Zijn God en Vader in den Hemel leiden.

En ook is er de erkenning van het geloof als de kracht, die „de Godverloochnende oogen van den dwaze“, verblind door „gloed der zonde en twijfels wervelwinden“, het licht terugschijnt, in het vers „Geloof“,

O kon uw ziel zich tot geloof verkoenen
Dat God de Zoon den Dood heeft overwonnen,
Om ons te geven de eeuwige levenswonen
En ons met God den Vader te verzoenen.

Klanken van het christelijk levenslied, schuchter vaak nog en ook weer niet overal zuiver, maar toch afgestemd op den blijden Evangelietoon, die de moegepeinsde dichteres met ontroering heeft beluisterd!

Eindelijk zijn er de verzen, waarin zich uit het oprecht zoeken naar levensvrede van een ziel, die tot Christus zich wendt.

Zoo „Rots der Eeuwen“, met het sprekende slot:

Met brekende oogen zie ik de oude plaat,
Waar kruisbekroond, de Rots der Eeuwen
staat.

Daar rept zich hujgend heen door 't golf-
gebruil,

Daar klampt zich veilig vast een ziel in nood
En werpt zich, moe, in de armen van het kruis.
O Rots der Eeuwen! red ons van den dood!

Of „In Nachtluk Winterwoud“, waarin de dichteres zich teekent, als dolend bij loeienden storm door een donker bosch, omdat brand haar huis in puin legde. Vrees is er in haar hart en angstige gejaagdheid in haar zoeken, totdat:

... tusschen aarde en hemel trilde goud
Als van een ster — 't krad nader. 'k Zag
een kruis.

En 'k zag den tweesprong in dat licht en koos
— of koos mijn God? — mijn weg door
't warrig zwart
En 'k wist dat licht mijn baken, voor altoos.

daarin tevergeefs eenig spoor van Israël's ondergang en herstel zoeken.

Eerst bij Salomo vinden we aansluiting bij de goddelijke openbaring in de Wet aangaande de mogelijkheid van Israël's herstel, en wel in zijn tempelgebed, 1 Kon. 8:22—53. Achtereenvolgens stelt hij verschillende gevallen, waarin een bede tot God kan worden gericht, waarvoor hij de verhooring vraagt; als laatste geval stelt hij dan, in vs 46—51, dat Israël om zijn zonden naar een vijandig land is weggevoerd, en dat het daar tot inzicht van zijn zonde komt, en nu tot God bidt, gekeerd naar de plaats, waar de tempel staat; moge dan de Heere die bede hooren en hen deernis doen vinden bij degenen die hen hebben weggevoerd. We hebben hier te doen met een zuiveren weerklank op de Mozaïsche wetgeving. Evenals daar, wordt hier de mogelijkheid van ballingschap en herstel geopperd; wat in die wetgeving als mogelijk wordt in uitzicht gesteld, daarvan wordt nu in het voorkomend geval de verwerkelijking gevraagd. „Wanneer zij gezondigd zullen hebben tegen U (want geen mensch is er die niet zondigt), en Gij tegen hen vertoorn zult zijn, en hen leveren zult voor het aangezicht des vijands, dat degenen die hen gevangen hebben, hen gevangelijk wegvoeren in des vijands land, dat verre of nabij is; en zij in het land waar zij gevangelijk weggevoerd zullen zijn weder aan hun hart brengen zullen dat zij zich bekeeren, en tot U smeeken in het land dergenen, die ze gevangelijk weggevoerd hebben, zeggende: wij hebben gezondigd en verkeerdelijk gedaan, wij hebben goddelooslijk gehandeld; en zij zich tot U bekeeren met hun gansche hart en met hun gansche ziel, in het land hunner vijanden, die hen gevangelijk weggevoerd zullen hebben; en tot U bidden zullen naar den weg van hun land (het welk Gij hunnen vaders gegeven hebt), naar deze stad, die Gij verkoren hebt, en naar dit huis dat ik uwen Naam gebouwd heb, hoor dan in den hemel, de vaste plaats uwer woning, hun gebed en hunne smeeking, en voer hun recht uit; en vergeef aan uw volk, dat zij tegen U gezondigd zullen hebben,

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELIJKE SCHETSSEN

Het Chillasme en het Oude Testament.

III.

(Stilzwijgen in de na-Mozaische periode tot Amos.)

In de Mozaïsche wetgeving wordt klaar en beslist de mogelijkheid van herstel voor Israël aangekondigd, nadat het, om zijn vervallen in hardnekkige ongehoorzaamheid, door Gods gestrengte oordeelen zal zijn getroffen. Indien het dan weer tot bekeering komt, zal God het genadig zijn. De mogelijkheid van terugkeer uit de ballingschap is alzoo geopenbaard.

Maar voorloopig blijft het daar ook bij.

In de na-Mozaische periode vernemen wij gedurende langen tijd geen enkel woord, waarin deze openbaring wordt herhaald of daarop nader licht wordt geworpen.

Wanneer Jozua, de dienaar en opvolger van Mozes, het volk bijeenroept, om, eer hij sterft, van hen afscheid te nemen, herinnert hij hen wel aan de oordeelen Gods die zij te wachten hebben, zoo zij ongehoorzaam zijn: „Wanneer gij het verbond des Heeren uws Gods overtreedt, dat Hij u geboden heeft, en gij heengaat en dient andere goden en u voor dezelve nederbuigt, zoo zal de toorn des Heeren over u ontsien, en gij zult haastiglijk omkomen van het goede land, hetwelk Hij u gegeven heeft“ (Joz. 23:16); zoo ook: „indien gij den Heere verlaten en vreemde goden dienen zult, zoo zal Hij zich omkeeren, en Hij zal u kwaad doen, en Hij zal u verdoen, nadat Hij u goed gedaan zal hebben“ (Joz. 24:20). Maar van de mogelijkheid om daarna, als er bekeering komt, weer Gods zegeningen te ontvangen, spreekt hij niet een enkel woord.

In het tijdvak der Richteren na Jozua wordt wel herhaaldelijk gewag gemaakt van afval, gevolgd

door straf, en daarna van bekeering, gevolgd door verlossing (vgl. vooral Richt. 2:8—18); maar het gaat daarbij meestal slechts om tuchtelingen, die een partiëel karakter droegen, die slechts enkele stammen troffen, terwijl bovendien deze tuchtelingen nimmer bestonden in wegvoering uit het land, dat aan de vaders was beloofd. Ongetwijfeld is heel de geschiedenis van het tijdvak der Richteren te beschouwen als een type van wat in de ballingschap en den daarna komende terugkeer geschieden zou, en als zoodanig ook een openbaring van Gods heilsgedachten zooals die eenmaal in het herstel na de ballingschap zouden worden verwezenlijkt; maar rechtstreeks wordt van dat vernietigende oordeel, en een daarna op conditie van bekeering te wachten herstel niet gesproken.

Het optreden van Samuël, van hoe groote beteekenis dit ook voor Israël geweest is, levert evenmin eene verdere bijdrage tot de openbaring der idee van Israël's herstel. Zijn arbeid is vooral reformatisch, en in verband daarmee komt als van zelf het oordeel der ballingschap, en dus ook een daarna volgende terugkeer niet ter sprake.

Zelfs is dat ook niet het geval onder David. Zeker, deze koning-dichter heeft de belofte ontvangen dat uit hem de Messias voortspruiten zou. Zoo althans moeten we ongetwijfeld de toezegging Gods door den profeet Nathan verstaan (2 Sam. 7:11—16). Ook David zelf heeft haar zoo verstaan; als hij in zijn bede op die toezegging een weerklank geeft, toont hij duidelijk de belofte dat God „hem een huis maken“ zou (vs 11) op te vatten als een voorzegging, die op eene verre toekomst betrekking heeft (vs 19). Maar in deze toezegging is toch niets te vinden dat op een herstel van Israël na verplettering onder de oordeelen Gods duidt.

Ook is David de dichter van onderscheidene Messiaansche Psalmen. Maar alweer geldt ook van deze Psalmen, dat daarin de herstel-gedachte niet te vinden is. Hetzij men leest de lijdenspsalmen, als Psalm 22 en 69; hetzij men raadpleegt de Psalmen die bezingen de Koningsheerlijkheid van den Messias, als Psalm 2, 45, 72, 110, men zal

Even de dicht-
tuiging c

Zie,
Van
En

Soortg

Zij
O G
Mij
Doc

Zoo

On

Mij

Wann
versfrag
moeten
een ver
lijk ik
Swarth
duister
geen lie
de zonn
van Gos
nog een
de pers-
van han
waaraan
ten nog
verzen
zoeken
Maar d
het da
avond
reden o-
hem, in
van gro

Uit
3.

De en
maakte
fluweel
dat om
in het
binnent

Wat
21 Nov
samaan
toga, al

en al h
zullen c
heid vo
houden
zij zijn
hebt ui
ovens".
woorden
maakt.
neer h
schaf h
Korte V
vroeger
door h
liest h
barmha
gevang
dan da
geven
wordt r
het slo
Hij he
Salomo
haling
plaats
vrijd, d
schap
Intus
Salomo
zijn m
Salomo
is ook
Godel
is nog
Zoo
Wel be
nemen,
niets v
voering
bestaar
zulk ee
tiensta
geimpo